

11 maart 2009 nr 40

**INFO
LGOG
KRING TER HORST**

OPGERICHT 1 JANUARI 1974

L G O G

INFO LGOG KRING TER HORST,
negentiende jaargang, nummer 40, 11 maart 2009
Een uitgave van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap
Kring Ter Horst.
INFO LGOG KRING TER HORST verschijnt tweemaal per jaar:
in maart en september.
Oplage: 200 exemplaren
Uiterste inzenddata kopij: 1 februari en 15 augustus
Redactie: Yvonne Hermans-Cuppen en Wim Moorman
Redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst,
telefoon (077) 398 1606, e-mail: wim.moorman@hetnet.nl

INHOUD

Van de redactie	4
Uitnodiging 35e jaarvergadering	5
Beleidsvoornemens 2009	7
Verslag van de 34e jaarvergadering	9
Programma	15
Verslag over het jaar 2008	17
Verslagen activiteiten	25
Jan Vissers en Mien Seuren, Het LGOG blikt terug	35
X.C.C. van Dijk, Opmerkelijke archeologische vondsten bij kasteel Ter Horst	37
Jörgen Dinnissen, Archeologisch onderzoek in Melderslo: vestiging eerste boeren rond 1300 aan ontginningsvelden Eikelenbos en Locht	43
Nieuwe publicaties	48
Bestuur LGOG Kring Ter Horst	51

VAN DE REDACTIE

In 1989 viel de Berlijnse Muur, overleed keizer Hirohito, vond de SLM-ramp plaats, werd George Bush beëdigd als 41e president van de Verenigde Staten en ging de eerste Nederlandse commerciële televisiezender van start. Maar in 1989 verscheen ook het eerste nummer van Info LGOG Kring Horst. Een 'werknaam' noemde voorzitter Greweldinger de titel van het verenigingsblad in zijn 'Ten geleide'. Hij sprak verder de hoop uit dat de eerste uitgave als nulnummer de geschiedenis in zou gaan. Twintig jaar later kunnen we constateren dat die hoop werkelijkheid is geworden en dat de werknaam inmiddels al twintig jaar stand heeft gehouden.

Wie de eerste nummers nog eens doorbladert, ziet dat er in al die jaren nauwelijks iets aan de formule is veranderd. Info is altijd in de eerste plaats een verenigingsblad geweest. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de terug- en vooruitblikken op kringactiviteiten, jaarverslagen en verslagen van (jaar)vergaderingen. Ook de aandacht voor lokale en regionale publicaties, musea en tentoonstellingen is al die tijd blijven bestaan. Daarnaast bood en biedt Info leden de mogelijkheid tot het publiceren van (korte) artikelen.

Al die elementen die Info LGOG Kring Ter Horst tot Info LGOG Kring Ter Horst maken, komen ook in deze veertigste editie weer aan bod. Naast de verslagen en boekrecensies springen vooral twee artikelen eruit: het ene over de resultaten van archeologisch onderzoek in Melderslo, het andere over opmerkelijke archeologische vondsten bij de ruïne van kasteel Ter Horst. Niet dat daardoor nu ineens de hele geschiedenis van Horst aan de Maas moet worden herschreven, maar beide bijdragen completeren en nuanceren toch het bestaande beeld. Dit maakt ten overvloede maar weer eens duidelijk dat Info ook na twintig jaar zijn bestaansrecht nog niet heeft verloren.

Yvonne Hermans-Cuppen

Wim Moorman

UITNODIGING 35e JAARVERGADERING 11 MAART 2009

Dames en Heren,

Graag nodigen wij u allen uit om op woensdag 11 maart 2009, vanaf 20.00 uur, onze 35e jaarvergadering bij te wonen. Deze vergadering zal worden gehouden in zaal De Lange, Wilhelminaplein 9 te Horst.

AGENDA

1. Opening en mededelingen
2. Verslag 34e jaarvergadering (12 maart 2008, zie Info LGOG nr. 40)
3. Verslag over 2008 van de secretaris (zie Info LGOG nr. 40)
4. Verslag over 2008 van de penningmeester en de kascontrolecommissie
5. Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie
6. Bestuurssamenstelling
Aftredend zijn de secretaris, de heer P.J.T. Vissers, en de heer P.J.M. Jakobs. Beide heren hebben er een termijn op zitten en stellen zich beschikbaar voor een tweede termijn. Het bestuur stelt voor om de heer Vissers en de heer Jakobs te benoemen voor een tweede termijn.
De leden kunnen andere kandidaten voordragen. Een dergelijke voordracht moet vóór 4 maart 2009 bij de secretaris van het bestuur zijn ingediend, voorzien van de handtekeningen van tien leden en de kandidaat.
7. Bespreking bestuursbeleid
8. Rondvraag
9. Sluiting van de jaarvergadering

Na de pauze zal de heer drs. Romé Fasol spreken ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van LGOG Kring Ter Horst. Hij zal een causerie houden over de plaats die het LGOG binnen onze gemeenten (Horst aan de Maas en Sevenum) inneemt. Verder zal hij de betekenis en de waarde van het LGOG voor de lokale en provinciale gemeenschap schilderen. De heer Fasol was jarenlang voorzitter van het LGOG Limburg en kan dus als geen ander spreken over het LGOG.

Wij hopen dat u onze 35e jaarvergadering in zaal De Lange zult kunnen bijwonen.

Namens het bestuur van LGOG kring Ter Horst,

drs. Marcel van den Munckhof, voorzitter dhr. Jan Vissers, secretaris

De volgende vergadering is op woensdag 22 april 2009 om 20.00 uur in de nieuwe bibliotheek in samenwerking met de BiblioNu. Schrijfster Suzanna Jansen zal spreken over Het pauperparadijs.

BELEIDSVOORNEMENS 2009

Geachte leden van het LGOG van de Kring Ter Horst,

Bij gelegenheid van de jaarvergadering geeft uw bestuur altijd een vooruitblik op de plannen voor het nieuwe jaar. In 2009 wil het bestuur verder werken aan interesse voor de (regionale) historie – in de meest ruime zin van het woord – en aan bekendheid voor ons eigen werk. Dit willen we doen door op verschillende manieren naar buiten te treden.

Op 1 januari 1974 werd de kring opgericht. Dit jaar vieren we dus het 35-jarige bestaan. Op zich geen mijlpaal om uitgebreid te vieren; het bestuur ziet er echter een aanleiding in om ons werk onder de aandacht te brengen. Zo wordt in de loop van dit jaar een spel gepresenteerd met foto's uit ons verzorgingsgebied. Op ludieke wijze willen wij zo bij jong en oud aandacht voor onze historie vragen. Rabobank Maashorst en Archeologisch Adviesbureau Raap hebben zich bereid verklaard het project financieel te ondersteunen; tegen de tijd dat het officieel gepresenteerd wordt, zult u er uiteraard meer van horen.

Twee jaar geleden zijn we begonnen om zomeravondwandelingen te organiseren. Daarbij worden kernen uit ons verzorgingsgebied bezocht en wordt er op een ongedwongen manier gekeken naar historische pareltjes in die plaatsen. Een succesvolle formule. In januari 2009 hebben we, bij wijze van proef, een winteravondbezoek gebracht aan de warme kerk van Broekhuizen. De werkwijze van dit bezoek is dezelfde als in de zomer; het enige verschil is dat we nu binnen blijven. Het aantal bezoekers in Broekhuizen moedigt het bestuur aan op deze weg verder te gaan. In het najaar staat de meerdaagse excursie op het programma: drie dagen naar het noorden van Duitsland met als zwaartepunt de Hanzestad Hamburg. Het programma is inmiddels bekend.

Vernieuwd is de zaal waar we onze bijeenkomsten houden. Een prachtige gelegenheid waarbij zelfs aan een ringleiding is gedacht naar aanleiding van ons verzoek daartoe. Wellicht dat met wat kleine wijzigingen iedereen tevreden zal kunnen zijn. Te denken valt, bijvoorbeeld, aan de afstand tot het scherm.

Na tien jaar het voorzitterschap van het Historisch Educatief Platform HEP te hebben bekleed heeft mevrouw Ans Gielen haar werkzaamheden

voor het HEP beëindigd. We hebben gezocht naar een goede opvolger voor haar, maar tot op dit moment hebben we die nog niet gevonden. Het HEP heeft wel een nieuwe start gemaakt op initiatief van het bestuur van de kring. Daarbij zijn nu niet alleen leden van verschillende heemkundeverenigingen en LGOG betrokken, maar ook van museum De Kantfabriek.

Ons eigen medium Info LGOG wordt goed gelezen. We merken dat aan reacties en ook aan de aantallen keren dat het op de website geraadpleegd wordt. Die website zelf voorziet in een behoefte en geeft de mogelijkheid om te archiveren (denk daarbij aan alle Info's en aan de consequente en geïllustreerde terugblikken op onze activiteiten) en om berichten aan te kondigen. LGOG Kring Ter Horst staat mede aan de wieg van een digitaal archief dat van gemeentewege wordt ondersteund en waarvoor alle heemkundeverenigingen in de gemeente worden uitgenodigd. Wellicht dat in de provinciale najaarsvergadering van 5 september in Horst hier iets meer over gezegd kan worden.

Door onze activiteiten willen we de interesse voor en de studie van de historie in onze omgeving bevorderen. Daarvoor werken we aan naamsbekendheid. Het ledental onder andere is daar een goed criterium voor. Met het vasthouden van het huidige aantal zijn we zeer tevreden. In 2008 is het opnieuw gelukt (in tegenstelling tot veel andere collegakringen) en de tekenen voor 2009 stemmen hoopvol (de teller op het moment van dit schrijven staat zelfs op 165 leden in plaats van de 160 van 1 januari). In het vertrouwen dat de leden het eens zijn met de huidige koers, stelt het bestuur dan ook voor om op deze weg verder te gaan.

Vastgesteld door het Kringbestuur LGOG Kring Ter Horst op 5 februari 2009

Marcel van den Munckhof
voorzitter

VERSLAG VAN DE 34e JAARVERGADERING OP WOENSDAG 12 MAART 2008

1. Opening en mededelingen

De voorzitter M. van den Munckhof opent om 20.00 uur de 34e jaarvergadering van LGOG Kring Ter Horst. Volgens de presentielijst bezochten 57 personen de jaarvergadering.

Berichten van verhindering zijn binnengekomen van: mevrouw Renkens uit Lottum, de heer Fasol, mevrouw Raaijmakers, mevrouw Beeren, de heer J. Janssen en de heer B. Billekens.

Onze excursie op 19 april 2008 zal gaan naar het Duitse Ahrweiler. De convocatie hiervoor zult u tijdig ontvangen.

2. Verslag 33e jaarvergadering 7 maart 2007 (zie Info LGOG nr. 38)

Wordt onder dankzegging aan de secretaris, zonder op- of aanmerkingen, goedgekeurd.

3. Jaarverslag over 2007 van de secretaris (Info LGOG nr. 38)

Wordt onder dankzegging aan de secretaris vastgesteld. Applaus.

Gebruikelijk is om op deze plaats een moment van stilte in acht te nemen voor de overleden leden van onze kring. In 2007 is de heer Ludwig Greweldinger, een van de oprichters van onze kring, overleden.

4. Verslag over 2006 van de penningmeester en kascontrolecommissie (dhr. P. van Enckevort en mevr. G. Raaijmakers)

De penningmeester geeft een korte toelichting op het financiële jaarverslag. Er is een klein negatief saldo. Op te merken valt dat er nog een behoorlijk grote rekening (de laatste) van Synthese betaald is vanwege de fondswerving voor het project. De reserves van de kring bedragen ruim € 7.500.

Namens de kascontrolecommissie prijst de heer Van Enckevort de penningmeester voor zijn accurate en uitvoerige manier van boekhouden. Wel heeft hij nog een paar opmerkingen:

- 1) De rente op de spaarrekening is opmerkelijk laag.
- 2) Hij zou graag een vergelijking van de posten met het voorafgaande jaar zien. Daarachter zou dan de post uit de nieuwe begroting kunnen staan.
- 3) Nu staan bij de inkomsten nog de subsidies van twee gemeentes. Als er een fusie komt van gemeentes zal deze post minder worden.

De kascontrolecommissie heeft de stukken verder in orde bevonden waarna de voorzitter de vergadering voorstelt om de penningmeester voor de financiële jaarstukken van 2007 te dechargeren. Dit gebeurt onder applaus.

5. Benoeming nieuw lid kascontrolecommissie

De heer P. van Enckevort is aftredend en wordt opgevolgd door de heer J. Jenniskens. Mevrouw Raaijmakers-Janssen blijft nog een jaar lid.

6. Bestuurssamenstelling

Aftredend zijn mevr. M.E.A.P. Huijs-Oostveen, de heer X.C.C. van Dijk en de heer P. Jakobs (penningmeester).

Het bestuur stelt voor om de heer van Dijk voor een derde periode te benoemen, mede ook omdat hij archeoloog is. De vergadering gaat akkoord met deze benoeming.

Tevens stelt het bestuur voor om de penningmeester, dhr. P. Jakobs, voor een tweede periode te benoemen. Ook hiermee gaat de vergadering akkoord.

Mevr. M. Huijs-Oostveen heeft er twee termijnen op zitten en stelt zich niet meer beschikbaar. In haar plaats stelt het bestuur voor om mevr. W.J.G. Seuren-Keijsers, De Donckstraat 41 uit Sevenum te benoemen. Onder applaus stemt de vergadering in met deze benoeming.

Daarna richt de voorzitter zich ter afscheid tot mevr. Marlies Huijs. Hij memoreert haar jarenlange aanwezigheid als "enig" lid binnen het bestuur. Dat wil zeggen, als enig niet uit deze streek afkomstig lid, als enige vertegenwoordigster uit Sevenum en als enige vrouw in ons bestuur. Bij allerlei activiteiten, m.n. het opzetten van excursies, was zij betrokken, maar ook vertegenwoordigde zij het bestuur bij het HEP. Ook was ze regelmatig aanwezig bij regionaal overleg. "Helaas was en is je gezondheid niet altijd zoals je zelf zou willen en dit belemmerde je dan in je functioneren als bestuurslid." De voorzitter bedankt mevrouw Huijs voor haar jarenlange inzet voor onze kring en haar leden, uiteraard horen daar bloemen en een passend cadeau bij, en wenst haar nog veel gezondheid toe en veel plezier als lid binnen onze kring van het LGOG Kring Ter Horst.

7. Bespreking bestuursbeleid

Voor de Kring Ter Horst van het LGOG is 2008 in tamelijke rust begonnen: geen al te grote verschuivingen in het ledenbestand en de belangstelling voor de activiteiten in 2007 is prima te noemen (het aantal deelnemers aan de lezingen lag zelfs beduidend hoger dan in 2006, 72 aan-

wezigen tegenover 53, een toename van 35 % hoewel het bestuur de betrekkelijkheid van deze cijfers inziet). Het blijkt dat voor, in het bijzonder, onderwerpen die oorlogen en archeologie behandelen, een grote belangstelling bestaat. Enige punt van zorg is onze locatie: regelmatig gaan er geruchten dat wij niet meer terecht zouden kunnen in onze – inmiddels – vertrouwde zaal. Tot op heden zijn er echter geen signalen in die richting. Mocht het ooit toch zo ver komen, dan zal het bestuur een locatie proberen te vinden die in het centrum van Horst ligt.

Voor het nieuwe jaar 2008 richt het bestuur zich op het vervolgen van het ingezette beleid. Dat wil zeggen dat het aantal lezingen op minimaal zes blijft, dat er een cursus georganiseerd wordt, dat er wederom excursies in het verschiep liggen, dat Info LGOG zal blijven verschijnen en dat de nieuwe activiteit – de zomerse wandelingen – opnieuw georganiseerd zal worden. Het bestuur heeft daarvoor al twee data gekozen en twee kernen uit ons verzorgingsgebied. Ook voor onze leden komen De Maasgouw en de Publications natuurlijk weer evenals andere activiteiten vanuit het Genootschapbestuur.

Elk jaar memoreren we het ledenaantal. Het bestuur hecht er dan ook enorm aan om dit getal zoveel mogelijk in de gaten te blijven houden. Nadrukkelijk hoort verjonging bij de vernieuwing. Door activiteiten te organiseren die ook een jonger publiek aan zouden kunnen spreken, hopen we nieuwe leden aan ons te binden. Een van de mogelijkheden daartoe is te zorgen voor naamsbekendheid.

Die naamsbekendheid hopen wij te vergroten door in 2009 aandacht te besteden aan het jubileum van de kring. Op 1 januari 1974 werd de kring Ter Horst opgericht, dus in 2009 viert de kring zijn 35-jarig bestaan. Het bestuur is al begonnen met het nadenken over en het voorbereiden van speciale activiteiten. Een van de activiteiten is natuurlijk de meerdaagse excursie. Het bestuur heeft al een datum vastgelegd, namelijk het Hemelvaartsweekend van 2009. Het doel is nog niet vastgesteld – het programma uiteraard ook niet – maar wij willen graag deze datum nu al bekend maken zodat onze leden deze nu al kunnen reserveren in de agenda: het weekend van 22 en 23 mei 2009 dus.

Een punt van zorg voor het bestuur blijft de wijze van het verzenden van de convocaties. Na de abrupte wijziging vorig jaar, ingevoerd door het Genootschapbestuur, is het Kringbestuur nog steeds niet helemaal gerust over de goede ontvangst van de convocaties: er bereiken ons nog steeds signalen dat sommige leden hun opgaven niet gehonoreerd zien en dat enkele leden vergeten zijn hun wensen kenbaar te maken. Het bestuur wil in 2008 hier een definitieve oplossing voor vinden. Bovendien heeft het kringbestuur aangedrongen op een extra bijeenkomst

met de andere kringbesturen; inmiddels is duidelijk dat deze wens gehonoreerd zal worden.

De contacten met de andere heemkundige verenigingen en musea verlopen goed. Het contact met Museum de Kantfabriek (annex Oudheidkamer) heeft zelfs geresulteerd in de afspraak dat de leden van het LGOG bij dit museum vanaf nu een korting van 50% op de toegangsprijs krijgen op vertoon van de lidmaatschapskaart. Het bestuur vindt dat een kortingsregeling eigenlijk voor alle musea in de provincie zou moeten gelden. Momenteel hebben LGOG-leden gratis toegang tot het Bonnefantenmuseum in Maastricht en nu dus korting in Museum de Kantfabriek. Het kringbestuur zal daarover dit jaar overleg voeren met de andere musea in ons verzorgingsgebied.

Eens per jaar entameert LGOG Kring Ter Horst een overleg met de regionale heemkundige verenigingen maar daarnaast zien we een groot deel daarvan ook nog via de werkgroep "museumoverleg" van de gemeente Horst aan de Maas. Een van de concrete projecten van dit overleg is de uitgave van een boekje dat in de hele gemeente Horst aan de Maas verspreid zal worden. Op onze lezing van april zal dit boekje officieel gepresenteerd worden; uiteraard zullen wij ervoor zorgen dat dit boekje ook voor onze leden buiten de gemeente Horst aan de Maas beschikbaar komt. In het boekje staat een bijdrage van het LGOG Kring Ter Horst in de vorm van een feitelijk historisch overzicht van de gemeente. Het ligt in de bedoeling dit overzicht mettertijd te publiceren op onze website, samen met een dergelijk overzicht van de gemeente Sevenum waardoor we ons hele verzorgingsgebied dekken.

De website wordt, overigens, erg goed bekeken. Enkele cijfers van onze webmaster: 720 bezoekers in februari 2008, van 1 maart tot en met 9 maart 196 bezoekers. Met name de digitale versies van de Info LGOG blijken in een behoefte te voorzien. De verslagen van de bijeenkomsten, verluchtigd met foto's, worden ook geregeld geraadpleegd. Deze verslagen worden veelal door bestuursleden verzorgd; het zou fijn zijn als er een poule zou kunnen ontstaan van verslagleggers bestaande uit leden en bestuursleden.

Info LGOG bestaat al vele jaren. Momenteel wordt met de redactie bekeken hoe het blad enige vernieuwing kan ondergaan zonder tekort te doen aan de oorspronkelijke bedoeling: het bundelen (zo u wilt, archiveren) van activiteiten van onze kring en van wat er zoal op historisch en archeologisch vlak gebeurt in ons verzorgingsgebied. Het overgaan op alleen digitale vormen is daarbij nadrukkelijk niet de bedoeling.

Die digitale werkwijze wordt wel toegepast door het Historisch Educatief Platform. Deze werkgroep, die eigenlijk onder de paraplu van LGOG

Kring Ter Horst functioneert, is actief voor de schooljeugd en streeft met digitale lesbrieven de jongeren regionaal historisch besef bij te brengen. Momenteel wordt bekeken hoe de werkgroep in de toekomst verder gaat; het bestuur hecht eraan dat de groep in elk geval productief blijft en wil in overleg met de werkgroepleden vaststellen hoe naar buiten getreden zal worden.

Afgelopen jaar heeft een delegatie van het bestuur uitgebreidere contacten gehad met vertegenwoordigers van de kringen Venray en Venlo. Het ligt in de bedoeling deze contacten uit te bouwen en te kijken in welke projecten we met elkaar kunnen samenwerken waarbij natuurlijk ieder verantwoordelijk blijft voor de eigen kring. In deze tijden van fusies en samenvoegingen wordt door deze samenwerking echter niet gezocht in die richting. Graag willen wij dat het voorgestelde beleid wordt ondersteund door onze leden.

Met een applaus ondersteunt de vergadering dit beleid.

Daarna geeft de voorzitter het woord aan mevrouw Tineke Geurts van Museum de Kantfabriek. Zij geeft in het kort de stand van zaken weer bij de inrichting van het museum. Er wordt gewerkt met een tijdlijn, met name van de industriële revolutie en welke plaats de textielindustrie daarin gespeeld heeft. Daarnaast komt er nog een ruimte voor wissel-tentoonstellingen en een kunstenaarswerkplaats. Het ligt nog steeds in de bedoeling om medio mei het museum te openen, afhankelijk van de verleende vergunningen. Op dit moment is men nog bezig met het werven van vrijwilligers die uitleg kunnen geven bij de tentoonstellingen maar ook mensen die mee willen werken in de kantine of overige hand-en spandiensten willen verrichten. Zij doet een oproep aan de aanwezigen om hierover na te denken en zich eventueel beschikbaar te stellen.

De heer G. Verheijen krijgt daarna het woord om nog iets te vertellen over de werkzaamheden van de commissie die zich bezig heeft gehouden met het opstellen van een lijst van te behouden panden in Horst centrum. Hij schildert dat in het verleden al een boekwerk is verschenen, waarin alle te behouden panden zijn opgenomen: "Dorpseigene". Naar aanleiding van de recente centrumplannen van de gemeente, en de reacties daarop, onder andere van het LGOG, was er aanvulling op deze lijst nodig. Kort geeft hij nog aan welke dorpsgezichten en panden behouden dienen te worden volgens de commissie.

Tenslotte geeft de heer Grad Lenssen nog een toelichting over het door hem geschreven boekje over toponiemen van boerderijen uit Hegelsom.

8. Rondvraag

De heer Verheijen stelt, na ongeruste opmerkingen over waardevolle panden, dat veel panden al de status van monument hebben maar dat de commissie nu een aanvulling op deze lijst heeft voorgesteld.

De heer Lenssen vertelt dat hij nog dia's heeft van veel panden uit Horst-centrum.

De heer Voesten vraagt, namens de Historische Kring Grubbenvorst-Lottum, wie nu eigenlijk lid is van het LGOG Kring Ter Horst, is dat de voorzitter, de secretaris of is dat ieder lid van de kring? De voorzitter geeft aan dat de rechtsgeldige vertegenwoordiger lid is van Kring LGOG Ter Horst. Uiteraard is iedereen welkom net als alle andere niet-leden.

9. Sluiting van de jaarvergadering

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter om 21.00 uur deze 34e jaarvergadering.

Na de pauze houdt de heer Sraar Voesten een lezing over het ontstaan en de geschiedenis van het dorpen Grubbenvorst en Lottum waarover elders een verslag te vinden is.

14 maart 2008

Jan Vissers, secretaris

Marcel van den Munckhof, voorzitter

PROGRAMMA

Het programma van LGOG Kring Ter Horst voor de komende tijd ziet er als volgt uit:

11 maart 2009

Jaarvergadering, gevolgd door een lezing van de heer drs. Romé Fasol. Naar aanleiding van het 35-jarig bestaan van LGOG Kring Ter Horst zal hij spreken over de plaats die het LGOG binnen onze gemeenten (Horst aan de Maas en Sevenum) inneemt. Verder zal hij de betekenis en de waarde van het LGOG voor de lokale en provinciale gemeenschap schilderen.

22 april 2009

Lezing, in samenwerking met de bibliotheek, van mevrouw Suzanna Jansen, auteur van *Het pauperparadijs – een familiegeschiedenis*. Voor dit alomtgeprezen boek dook de schrijfster in haar eigen familiegeschiedenis. Daarbij kwam ze onder meer terecht in het heropvoedingsgesticht Veenhuizen.

16 september 2009

Lezing van de heer Chris Dols, auteur van *De geesel der eeuw – Katholieke drankbestrijding in Nederland, 1852-1945*.

25, 26 en 27 september 2009

Driedaagse excursie naar Hamburg. Ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan organiseert de kring wederom een meerdaagse excursie. Reisdool is ditmaal de Noord-Duitse metropool en havenstad Hamburg.

In juli en augustus staan ook weer twee zomeravondwandelingen op het programma. Mededelingen over de inhoud en data van de verdere activiteiten in het najaar volgen in *Info LGOG* nummer 41.

Leden van LGOG Kring Ter Horst ontvangen voor elke activiteit een aparte convocatie. Voor actuele informatie over het programma zie ook www.lgogterhorst.nl.

VERSLAG OVER HET JAAR 2008

Leden

Op 31 december 2008 telde de Kring Ter Horst van het LGOG 160 leden. Dit is 3 minder dan het aantal van 31 december 2007. De leden waren als volgt verdeeld:

Leden Kring Ter Horst op 31 december 2008	Totaal	Horst a/d Maas	Sevenum	elders
gewone leden	125	84	19	22
gezinsleden	33	23	8	2
ereleden LGOG	1	1		
gemeenten	1	1		
	160	109	27	24
31 december 2007	163	112	27	24
31 december 2006	163	113	27	23
31 december 2005	162	110	27	25
31 december 2004	166	112	28	26
31 december 2003	163	114	24	25

Het bestuur

Het bestuur was op 31 december 2008 als volgt samengesteld:

De heer drs. M.P.G.M. van den Munckhof	voorzitter
De heer drs. W.J. Moorman	vice-voorzitter
De heer P.J.T. Vissers	secretaris
De heer P. Jakobs	penningmeester
De heer drs. X.C.C. van Dijk	lid
De heer P.J.M. Jakobs	lid
Mevrouw W.J.G. Seuren-Keijsers	lid

Bestuursvergaderingen

Het bestuur kwam in het verslagjaar zeven maal in vergadering bijeen: 7 januari, 14 februari, 31 maart, 14 april, 3 september, 8 oktober en 17 november. In de bestuursvergaderingen werden behalve de lopende zaken, beleidszaken besproken. Enkele agendapunten waren: voorbereiding van het activiteitenprogramma (lezingen, uitgave informatieblad Info LGOG, excursies, cursussen en jaarvergadering), HEP, samenwerking met scholen, contacten met genootschapbestuur en heemkundeverenigingen en overleg met de gemeente. Verder werd enige keren in verschillende samenstellingen vergaderd om een alternatief te vinden voor onze zaal "De Sport". Na 2 lezingen in zaal "De Riet" werd weer terug gekeerd naar de zaal aan het Wilhelminaplein, nu "De Lange" geheten.

Hoofdbestuur en kringbesturen

In het voorjaar en in het najaar vonden de gebruikelijke vergaderingen van het hoofdbestuur met de Kringen, Secties en Commissies, plaats. De eerste was op 26 juni in "De Postkoets" te Horn. Op de agenda stond naast de gebruikelijke punten een toelichting van de voorzitter, de heer K. Majoor, over de ontwikkelingen binnen het LGOG en een bespreking van het Beleids- en Activiteitenplan 2009-2012 onder leiding van de heer B. van Laer.

De tweede vergadering met het hoofdbestuur vond plaats op 4 september 2008 in Horn. Tijdens deze vergadering werd de begroting voor 2009 vastgesteld. Verder stond weer het Beleids- en Activiteitenplan 2009-2013 op de agenda. Helaas kon het bestuur op de eerste vergadering niet aanwezig zijn. De tweede werd door een delegatie van ons bestuur bezocht.

Ledenvergaderingen 2008

30 januari 2008: LEZING 1:

In dienst van Napoleons Europese droom

Door de heer Joost Welten, afkomstig uit Weert, werd een boeiend betoog gehouden over de Nederlandse en vooral Limburgse jongens die in het leger van Napoleon moesten dienen. Hij schilderde hoe de mannen werden gedwongen om in het leger te gaan en welke gevolgen dat had voor de achterblijvers. Over dit onderwerp heeft hij een lijvig boekwerk geschreven. Na afloop van de lezing was dit te koop. 68 personen bezochten deze lezing.

12 maart 2008: JAARVERGADERING en LEZING 2:

Vierendertigste jaarvergadering. Na de pauze werd door de heer Sraar Voesten, voorzitter van de Historische Kring Grubbenvorst-Lottum, een lezing gehouden over het ontstaan van de dorpen Grubbenvorst en Lottum. Het leven binnen deze kernen werd beschreven. Tevens werden de kastelen "De Borggraaf" en "Kaldenbroek" beschreven. 57 leden en niet-leden waren aanwezig.

9 april 2008: LEZING 3:

Een eeuw Horst aan de Maas, 1840-1940

Ter gelegenheid van de verschijning van het boekje *Een eeuw Horst aan de Maas, 1840-1940* hield mevrouw Ans Gielen-van Bommel een lezing over het leven van de boerenvrouwen en meisjes rond 1900. In hoofdlijnen schetste ze hoe het boerenleven er in die tijd uitzag. 89 personen bezochten deze lezing.

17 september 2008: LEZING 4:

De Peel-Raam Stelling

De heer Bollen uit Deurne vertelde hoe de verdediging georganiseerd was in Noord-Limburg en Brabant in de meidagen van 1940. Ook hoe het de verdedigers verliep tijdens deze roerige dagen. Voorafgaand schetste hij een beeld van de politieke situatie in Europa in de eerste helft van de twintigste eeuw. Er waren 64 personen aanwezig.

1 oktober 2008: LEZING 5:

Een eeuw lang

Ter afsluiting van het project *Een eeuw Horst aan de Maas 1840-1940* hield mevrouw Kitty Jansen-Rompen een inleiding over de gebruiken bij een aantal kernmomenten in een mensenleven in rooms-katholiek Limburg. De gebruiken in het "Rijke Roomse Leven" kwamen ruimschoots aan bod. De lezing werd bezocht door 58 personen.

5 november 2008: LEZING 6:

Resultaten van de opgravingen op het Floriadeterrein

De heer Sander Hakvoort van ADC Archeoprojecten in Amersfoort hield een lezing over de resultaten van de opgravingen op het Floriadeterrein in Venlo. Hij noemde zijn lezing *Van Kringgreppel tot Kampontginning*. Er was al het een en ander over dit terrein bekend maar de recente opgravingen hebben nog meer aan het licht gebracht. Er was al lang bewoning in dit gebied getuige de vele grafheuvels. Met behulp van proefsleuven heeft men een goed beeld van de bewoning in dit gebied gekregen. De lezing werd bezocht door 60 personen.

17 december 2008: LEZING 7:

Kerkvisitaties in de oude bisdommen Roermond en Luik

Deze keer kregen we een kijkje in het dagelijkse leven in de parochies in de vijftiende tot en met de achttiende eeuw. De heer Guus Janssen wist een boeiend verhaal neer te zetten aan de hand van de vele bewaarde rapportages die opgesteld werden door de priesters die bij grote regelmaat in opdracht van de bisschoppen de parochies bezochten. 32 Belangstellenden bezochten deze lezing.

Gemiddeld bezochten in 2008 61 personen de lezingen.

2007: 72 personen

2006: 53 personen

Excursies

Op zaterdag 19 april werd een excursie aangeboden naar het Duitse Ahrweiler e.o. Er meldden zich slechts 16 deelnemers aan zodat de excursie helaas geen doorgang kon vinden. Dezelfde excursie werd nogmaals aangeboden op zaterdag 27 september. Ook nu was het aantal aanmeldingen te gering (17), zodat de excursie weer niet door kon gaan. In diverse bestuursvergaderingen heeft het bestuur zich afgevraagd waarom er niet meer belangstelling voor deze excursie is.

Een kleine excursie werd op 30 december 2008 georganiseerd naar Echt. 19 Personen hadden zich aangemeld om het "Museum van de Vrouw" te bezoeken. Mevrouw Annie Schreuders gaf een boeiende rondleiding door de tentoonstelling *Douw Douw Kiendje*.

Dorpswandelingen

Na het succes in 2007 werden ook dit jaar twee dorpswandelingen georganiseerd. Dit jaar waren de dorpen Grubbenvorst en Kronenberg aan de beurt.

2 juli: avondwandeling door Kronenberg

Ondanks het bar slechte weer meldden zich toch 12 personen voor deze rondwandeling. Deze kon geen doorgang vinden en als alternatief werd een bezichtiging van de kerk geregeld. De inleider, de heer Petran Kerstjens, wist op een zeer boeiende wijze het ontstaan en de geschiedenis van de kerk en de parochie te schilderen zodat de aanwezigen na afloop toch tevreden naar huis gingen.

6 augustus: avondwandeling door Grubbenvorst

In tegenstelling tot 2 juli was het nu prachtig weer. Maar liefst 96 deelnemers wensten deze excursie te volgen. Voor de inleider, de heer Sraar Voesten, een ondoenlijke zaak. Toch hebben we een mooie wandeling door het dorp gemaakt langs de O.L. Vrouw Tenhemelopnemingskerk van Alphons Boosten, langs het Gebroken Slot en terug over het "jaagpad" naar het Pastoor Vullingsplein. Onderweg werd verschillende keren stil gestaan en gaf de heer Voesten uitleg over oude panden en plekken.

Cursussen

In 2008 werd door het LGOG Kring Ter Horst een cursus aangeboden, Lees het Limburgs landschap door de heer Reinier Ellenkamp van RAAP. In drie avonden, 16 en 23 januari en 13 februari, werd door de heer Ellenkamp de ontstaansgeschiedenis van ons landschap geschilderd. Met name de geologische aspecten kwamen aan bod. Daarna kwamen de verschillende soorten landschappen aan bod en tenslotte werd gekeken welke rol de mens speelde in dit landschap en hoe hij er gebruik van maakte.

De cursus werd afgesloten op 16 februari met een excursie naar Broekhuizen waar het gebied tussen het "Schuitwater" en de Maas aan de hand van diverse boringen werd bekeken. Een uitgebreid verslag van deze cursus is te vinden op onze website: www.lgogterhorst.nl

Activiteiten

INFO LGOG

In 2008 verschenen onder redactie van mevrouw drs. Y. Hermans-Cuppen en de heer drs. W. Moorman nummer 38 en 39 van **Info LGOG Kring Ter Horst**.

Nummer **38** opent met de stukken voor de 34e jaarvergadering (de uitnodiging, het verslag over het jaar 2007 en het verslag van de 33e jaarvergadering en de beleidsvoornemens voor 2008). Verder bevat het verslagen van de lezingen op 19 september 2007 (*De kracht van de herinnering; een studie naar de oorsprong, functie en vormgeving van relieken en reliekhouders* door Harry Vriens), 7 november 2007 (*Speurtochten in schatlijsten* door Chrit Klerken) en 12 december 2007 (*Nederlands en Belgisch Limburg tijdens de Eerste Wereldoorlog* door de heer Verbeet) en 30 januari 2008 (*In dienst van Napoleons Europese Droom* door Joost Welten). Ook staat er een verslag in van de kleine excursie die op 18 november 2007 werd georganiseerd naar het Stedelijk Museum in Roermond.

Van mevrouw Ans Gielen is een artikel opgenomen over het HEP, de projecten, de website en de nieuwsbrief van het HEP. Van de heer Hendrix ontvingen we een artikel over *Feesten in de dorpen van Horst aan de Maas naar aanleiding van de geboorte van Napoleon II koning van Rome in 1811*.

Besloten wordt met artikelen over de bevolkingsgroei van onze huidige gemeente en over de voormalige boortoren in Sevenum. Tenslotte zijn er nog recensies van een vijftal onlangs verschenen boeken opgenomen. Nummer **39** bevat, naast de inleidingen door de redacteur en de voorzitter en het programma 2007-2008, verslagen van de volgende activitei-

ten: de wintercursus (*Lees het Limburgs landschap*) op 16 en 23 januari en 13 en 16 februari, de lezing op 12 maart over *Het ontstaan en de geschiedenis van Grubbenvorst* door Sraar Voesten en de lezing op 9 april door mevrouw Ans Gielen-van Bommel over *Een eeuw Horst aan de Maas*. Bij de avondwandelingen van 2 juli en 6 augustus door Kronenberg en Grubbenvorst wordt uitgebreid stilgestaan.

Ook werd een verslag van de studiereis van het LGOG naar Mainz, Worms e.o. opgenomen. Van de hand van de heer Grad Lenssen ontvingen we een stukje over de geschiedenis van Hegelsom. Van Bert Billekens werd een artikel opgenomen over *De totstandkoming van het cultuurhistorische monument "Boortoren Sevenum"*. Tenslotte nog een artikel over de digitale nieuwsbrief Melderslo en een oproep voor vrijwilligers bij Museum De Kantfabriek. De hoofdredacteur besluit met een vijftal recensies van onlangs verschenen boeken.

INFO LGOG wordt mede mogelijk gemaakt dankzij bijdragen van regionale sponsors.

Overleg Heemkundeverenigingen

In mei vond de zeventwintigste bijeenkomst plaats van het Regionaal Overleg Heemkundeverenigingen. Aanwezig waren vertegenwoordigers van America, Broekhuizen, Grubbenvorst, Meerlo-Wanssum, Melderslo, Merselo, Sevenum, Venray en Horst. Er werd uitgebreid van gedachten gewisseld over elkaars activiteiten. De vergadering stond onder secretariaat van de heer Jacq. Kelleners. Onze voorzitter woonde deze vergadering bij.

Museumoverleg:

Sinds enkele jaren werken de Horster musea, heemkundeverenigingen en het LGOG samen in een werkgroep onder leiding van de gemeente Horst aan de Maas. Op initiatief van deze werkgroep is een boekje gepubliceerd *Een speelse handleiding en reisgenoot voor een bezoek aan onze musea* waarin een bepaalde tijd (de periode 1850 tot 1940) centraal staat. LGOG heeft meegewerkt door een bijdrage *Horst aan de Maas in 101 jaartallen* te leveren en aan het begin en einde van het project een passende lezing te organiseren.

Historisch Educatief Platform (HEP):

Het Historisch Educatief Platform houdt zich bezig met het ontwikkelen van lesprogramma's voor het onderwijs. De onderwerpen die gekozen worden moeten betrekking hebben op de historie van de eigen omgeving, in de ruimste zin van het woord. De laatste tijd ligt het accent vooral op het presenteren van artikelen via de website. De voorzitter van

het HEP, mevrouw Ans Gielen-van Bommel, heeft in het voorjaar van 2008 na een jarenlange periode haar functie neergelegd. Naarstig werd gezocht naar een nieuwe voorzitter. In een tweetal vergaderingen van het HEP met een delegatie van het bestuur van het LGOG heeft men zich beraden op de toekomst van het HEP. Er is contact gezocht met Museum de Kantfabriek, met museum De Locht en met BiblioNu om de historische educatie gezamenlijk aan te pakken. Onder leiding van de heer Pieter Jakobs gaat men aan de slag.

Website:

Onze website: www.lgogterhorst.nl neemt een steeds grotere plaats in binnen onze kring. Inmiddels zijn alle Info's gedigitaliseerd, worden van alle activiteiten verslagen opgenomen, zowel in woord als in beeld en is er veel informatie beschikbaar over het verleden van onze gemeente. Veelvuldig wordt onze site geraadpleegd, ook door mensen van buiten onze gemeente.

21 januari 2009

Jan Vissers, secretaris

VERSLAGEN ACTIVITEITEN

17 september 2008: lezing 'De Peel-Raamstelling' door de heer J.H.A. Bollen

De heer Bollen, woonachtig in Deurne, is ex-beroepsmilitair. Hij heeft gewerkt als officier bij de infanterie en was o.a. gelegerd in Suriname en Seedorf.

De heer Bollen startte zijn lezing met een terugblik in de tijd, namelijk de tijd van vlak na de Eerste Wereldoorlog. De Duitsers hadden deze oorlog niet verloren maar ook niet gewonnen. Bij het Verdrag van Versailles kreeg Duitsland wel de rekening gepresenteerd. Duitsland werd verplicht tot allerlei herstelbetalingen en verloor allerlei gebieden en koloniën. Tevens had dit verdrag een verstoring van het machtsevenwicht in Europa tot gevolg. Duitsland voelde zich vernederd en gekrenkt.

Bij het verdrag van Locarno in 1925 werd Duitsland enigszins tegemoet getreden. Mede omdat men in het Westen bang was voor de bedreigingen die uit Rusland kwamen. Duitsland mocht weer geld lenen om het land op te bouwen. Na de beurskrach in 1929 hield dat ook op en stond Duitsland er weer alleen voor. Dit was een goede voedingsbodem voor de opkomst van de NSDAP en voor Hitler in de perioden van 1930 tot 1934. In 1933 werd Hitler de nieuwe Rijkskanselier met 44 procent van de zetels in de Rijksdag. Alle politieke partijen, behalve de NSDAP, werden verboden en Hitler werd rijkskanselier en president tegelijk. De uitbreiding van het Rijk begon met de bezetting van Rijnland plus de Anschluss van Oostenrijk. Zo ging het verder tot de aanval op Polen op 1 september 1939. De maat was vol en op 3 september 1939 verklaarden de geallieerden Duitsland de oorlog. De Tweede Wereldoorlog was een feit.

Dit was de inleiding van de lezing om een beeld te schetsen van de politieke situatie in 1940. De heer Bollen vervolgde zijn relaas met een schets van de positie van Nederland. Vanaf 1840 was Nederland neutraal, voelde zich klein en wenste zich buiten het strijdgevoel te houden, hetgeen tijdens de Eerste Wereldoorlog ook was gelukt. Nederland kende wel een gewapende neutraliteit, dat wil zeggen: men was bewapend om zijn grenzen te beschermen. Men wilde echter de vesting Holland beter beschermen. Hiervoor werden eerst de Maas en de IJssel verdedigd met bunkers. Hierachter werd in de jaren 1934-1935 een echte verdedigingslinie opgeworpen die liep via de Grebbelinie en de Peel-Raamstelling. Hiervoor werd een speciaal defensiekanaal gegraven. Men werd verplicht om arbeid te verrichten om dit zogenoemde afwateringskanaal te graven. Het geheel werd voorzien van honderden bunkers.

Binnen de leiding was er een meningsverschil over de verdediging van de Peel-Raamstelling: sterk verdedigen of de vijand enige tijd ophouden en dan terugtrekken. Dit had tot gevolg dat generaal Reynders werd vervangen door generaal Winkelman.

Hierna behandelde de heer Bollen de mobilisatie, en hoe dat verliep, in augustus 1939 totdat op 3 september 1939 het hele Nederlandse leger gemobiliseerd was. Na de pauze schilderde hij het verloop van de strijd vanaf 9 mei 1940. Tegen een overmacht aan materiaal en manschappen was het Nederlandse leger in feite kansloos. Het kwam er op neer dat de Nederlandse troepen niet voorbereid waren op zo'n grote strijd, onvoldoende getraind en uitgerust en dat er geen reservetroepen achter de hand waren.

Soms wordt wel eens miskennend over de troepen gesproken maar dat is volgens de heer Bollen niet terecht. Men heeft zeker gedaan wat in ieders macht lag en de Duitse troepen meer dan verwacht tegenstand geboden. Aan de hand van het strijdverloop bij de Peel-Raamstelling maakte hij dat duidelijk. Van de drie bruggen die de Duitsers wilden bemachtigen is er slechts een (bij Gennepe) in hun handen gevallen. Uitgebreid werd ingegaan op de strijd rondom Mill, waar een bewapende pantser trein door de Nederlandse linies raasde en pas ver achter de Peel-Raamstelling, bij het plaatsje Zeeland, tot stilstand kwam. Van achteren werden de Nederlandse troepen aangevallen en de kazematten veroverd. De trein ontspoorde op de terugreis bij Mill. De Nederlandse troepen hadden inmiddels oude kanonnen gemobiliseerd en bestookten de Duitsers daar dusdanig mee dat ze terug moesten trekken. Het gat in de Peel-Raamstelling bleef echter bestaan en na hevige Stuka aanvallen op de stellingen bij Mill werden daar ook de troepen verslagen. In de nacht van 11 mei werd het leger terug getrokken achter de Zuid Willemsvaart. Van de verwachte steun van de Franse troepen kwam niet veel terecht en toen ook nog op 12 mei de Nederlandse commandant door de Duitsers werd gearresteerd was het Nederlandse leger stuurloos en gedemoraliseerd. De Duitse troepen hadden op 12 mei Eindhoven al ingenomen en hadden nu vrij baan naar Breda, Zeeland en de noordelijke gebieden van Nederland. De Peel-Raamstelling heeft de Duitse aanvallers niet tegen kunnen houden maar hun opmars wel vertraagd.

Na afloop van de lezing was er nog gelegenheid om vragen te stellen en om over de lezing te discussiëren. Hiervan werd dankbaar gebruik gemaakt. De lezing werd bijgewoond door 64 zeer geïnteresseerde leden en niet-leden.

Jan Vissers

1 oktober 2008: lezing 'Een leven lang - rituelen en gebruiken rondom geboorte, huwelijk en overlijden' door mevrouw drs. Kitty Jansen-Rompen

Ter afsluiting van het project Een eeuw Horst aan de Maas 1840-1940 hield mevrouw Kitty Jansen-Rompen op woensdag 1 oktober een lezing over de gebruiken bij een aantal kernmomenten in een mensenleven in rooms-katholiek Limburg. Ze concentreerde zich daarbij vooral op de periode van omstreeks 1850 tot 1950, maar trok de lijn ook regelmatig door tot de dag van vandaag. Evenmin schuwde ze een terugblik in het verdere verleden. Op die manier toonde ze overtuigend aan dat de periode van het Rijke Roomse Leven – in tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht – niet eeuwenlang duurde, maar nauwelijks honderd jaar bedroeg. Daarvoor en daarna was er geen sprake van een rooms-katholieke kerk die tot in de kleinste details haar stempel drukte op het dagelijks leven van de gelovigen.

In het algemeen valt van veel tradities rondom geboorte, huwelijk en overlijden moeilijk vast te stellen waar ze vandaan komen. Sommige hebben een joodse oorsprong, andere een christelijke. Bovendien zijn en waren er vele vormen van bijgeloof. Zo dacht men in Nuth dat vrouwen zwanger werden door het eten van veel knolselderij. In andere plaatsen legde de zwangere vrouw een afbeelding van het Lam Gods onder haar kussen opdat de bevalling voorspoedig zou verlopen.

In een tijd waarin de wereld nog veel kleiner was, speelde de buurtgemeenschap bij tal van gebruiken een heel belangrijke rol. Denk bijvoorbeeld aan de 'kiendjeskoffie', het aanzeggen van de dood van een buurtgenoot en het dragen van de doodskist bij de uitvaart.

Wat de spreekster eveneens duidelijk wist te maken, is dat veel gebruiken slechts een beperkte levensduur hebben, hoewel er soms ook weer een revival plaatsvindt. Dit laatste geldt voor het bakeren: eerst lange tijd in zwang (op het platteland langer dan in de stad), daarna helemaal uit de mode en tegenwoordig door sommige vroedvrouwen weer gepropageerd. Voorbeelden van gebruiken die slechts kort een zekere mate van populariteit genoten, zijn het vernoemen van meisjes naar Maria (jaren vijftig), het op de fiets naar de huwelijksmis gaan (jaren zeventig) en het op een bepaalde leeftijd verhuizen naar een bejaardenhuis (jaren zestig, zeventig).

Veel gebruiken krijgen geleidelijk een nieuw jasje. Zo mocht, om een voorspoedig huwelijk af te dwingen, vroeger helemaal niets overblijven van de bruidstaart, terwijl tegenwoordig juist het bovenste stukje van de taart wordt bewaard tot de geboorte van het eerste kind, een uit Engeland overgewaaid gebruik. En tot in de jaren zestig was het gebruikelijk

om kinderen binnen enkele dagen na hun geboorte te dopen (om te voorkomen dat ze zouden sterven zonder te zijn gedoopt), terwijl het dopen tegenwoordig niet meer aan een termijn is gebonden. Ook van religieus getinte cadeaus bij eerste communie en huwelijk – heel normaal tot in de jaren vijftig – is vandaag de dag nauwelijks sprake meer. Als één ding duidelijk werd uit de lezing van mevrouw Jansen-Rompen dan is het wel dat het onjuist zou zijn om de rituelen en gebruiken rondom geboorte, huwelijk en overlijden als statisch en onveranderlijk te zien. Want behalve de reeds eerder gememoreerde verschillen per tijdvak zijn er ook plaatselijke en regionale verschillen en verschillen per sociale klasse (en dan laten we de verschillen per geloofsovertuiging nog maar buiten beschouwing). Zo is balgooien door jonggehuwden een bijna exclusief Horster gebruik en kreeg de kraamvisite in Noord-Limburg al voor de Tweede Wereldoorlog beschuit met muisjes, terwijl dit gebruik in Zuid-Limburg pas na de bevrijding in zwang kwam. Verschillen tussen arm en rijk bleken bijvoorbeeld uit de witte trouwjapon, die in hogere kringen al rond 1870 populair werd en bij de lagere standen pas vijftig jaar later. Ook een huwelijksreis was lange tijd alleen weggelegd voor de meer welgestelden.

Uit de enthousiaste reacties tijdens de lezing, in de pauze en na afloop viel op te maken dat het betoog van mevrouw Jansen-Rompen de circa zestig aanwezigen bijzonder aansprak. Voornaamste troeven waren haar vlotte verteltrant, haar niet van humor gespeende anekdotes en haar op onze regio toegespitste voorbeelden. Vooral met dit laatste wist ze veel van de toehoorders een – zoals de voorzitter het in zijn slotwoord noemde – ‘Aha-Erlebnis’ te bezorgen.

Voor wie interesse heeft in dit onderwerp zij ten slotte nog opgemerkt dat onlangs als deel 10 in de serie De kleine geschiedenis van Limburg in 25 dagen een publicatie van de hand van mevrouw Jansen-Rompen is verschenen over het thema ‘van de wieg tot het graf’ (zie <http://www.dekleinegeschiedenisvanlimburg.nl/>).

Wim Moorman

5 november 2008: lezing 'Van kringgreppel tot kamponginning' door de heer Sander Hakvoort

Op woensdag 5 november 2008 vond de derde lezing van het seizoen 2008/2009 plaats. De inleider voor deze avond was de heer Sander Hakvoort. Hij is geboren in 1975 in Zaandam. Momenteel is hij als senior archeoloog verbonden aan ADC Archeoprojecten te Amersfoort. In deze hoedanigheid voert hij met name grootschalig onderzoek uit in de buitengebieden van Zuid Nederland, vooral in Zuidoost-Brabant en Noord-Limburg. In 2007 en 2008 heeft hij de projectleiding gevoerd over de onderzoeken in het buitengebied van Venlo.

Aan de noordrand van Venlo worden op dit moment de voorbereidingen getroffen voor de ontwikkeling van de tuinbouwexpositie Floriade en de locatie Trade Port Noord. Met deze voorbereidingen worden tientallen hectares bouwland omgevormd tot recreatie- en industriegebied. Onderzoek in het verleden had al aangetoond dat zich op meerdere plaatsen archeologische resten in de ondergrond bevinden. Zo heeft het Rijksmuseum van Oudheden al in de jaren veertig van de vorige eeuw vele prehistorische grafheuvels onderzocht en ook de lokale archeoloog Xavier van Dijk heeft tijdens menig vrij uurtje grote delen van met name het middeleeuws cultuurlandschap kunnen documenteren.

Vanaf 2006 heeft ADC ArcheoProjecten tijdens meerdere campagnes grote delen van het Floriadeterrein en het terrein Trade Port Noord archeologisch onderzocht door middel van proefsleuven en vlakdekkende opgravingen. Hiermee zijn tal van nieuwe gegevens aan het licht gekomen maar ook reeds gekende gegevens konden worden aangevuld. Zo konden de opgravingen van het Rijksmuseum van Oudheden nog eens dunnetjes worden overgedaan, waarbij niet alleen de al bekende graven werden onderzocht, maar waarbij ook nog eens vele nieuwe begravingen konden worden opgetekend. Met de nog zichtbare restanten van grafheuvels vormt dit een waardevolle aanvulling op de kennis van de Urnenveldenperiode.

Uit de Middeleeuwen kennen we de nu nog aanwezige ontginningshoeves die we met de zogenaamde kamponginningen kunnen koppelen. Namen als Sint-Jan, Oude Berkt, Nieuwe Berkt en De Kawei kunnen we in de historische bronnen gemakkelijk terugvinden. Deze hoeves hebben echter een ontstaansgeschiedenis die veelal teruggaat tot in de Volle Middeleeuwen. Ook hier kon het vlakdekkende onderzoek vele nieuwe inzichten leveren.

Tijdens de lezing van deze avond werden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd.

17 december 2008: lezing 'Kerkvisitaties in de oude bisdommen Roermond en Luik' door de heer drs. Guus Janssen

Kwam het door de drukke dagen voor kerst? Waren de convocatie en het persbericht niet wervend genoeg? Spreekt kerkelijke geschiedenis niet (meer) aan? Wie het weet mag het zeggen, maar feit is dat slechts 32 belangstellenden de lezing van de heer drs. Guus Janssen over kerkvisitaties in de oude bisdommen Roermond en Luik bezochten. Zoals zo vaak hadden de thuisblijvers ongelijk. Zij misten een van het begin tot het einde boeiende lezing van een vlot verteller. Hij rekende voor eens en voor altijd af met het vooroordeel dat kerkelijke geschiedenis per definitie saai is. Zijn lezing bood tal van onverwachte inkijkjes in de dagelijkse gang van zaken in Limburgse plattelandsparochies in de vijftiende, zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Daarnaast bracht de inleider onder meer een aantal van de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders uit die periode tot leven en schetste hij tot in detail hoe visitatiereizen in de praktijk verliepen.

Het leven in katholieke parochies is aan kerkelijke regels gebonden. Maar wat zijn regels waard wanneer er geen controle plaatsvindt? Daarom kwam van oudsher met enige regelmaat een kerkelijke hoogwaardigheidsbekleder op bezoek, een bisschop, aartsdiaken of deken. Van deze visitaties werden rapporten opgesteld. Voor het aartsdiakenaat Kempenland – waartoe Horst en omgeving behoorden tot de stichting van het bisdom Roermond – zijn dergelijke rapporten vanaf 1399 bewaard gebleven. In het midden van de zestiende eeuw werden in de Nederlanden nieuwe bisdommen gesticht. Een daarvan was Roermond (1559), waartoe de parochies in de omgeving van Horst overgingen.

Onder invloed van het concilie van Trente (1545-1563) werden de wat in de versukkeling geraakte visitaties door het bisdom Roermond nieuw leven ingeblazen. Het periodiek bezoeken van parochies door de kerkelijke overheid was van groot belang om te zien of de nieuwe voorschriften door de gelovigen werden nageleefd. De protocollen van deze visitaties geven een aardig beeld van het leven in de parochie. Hoe stond het kerkgebouw er bij? Waren er veel ketters of wantoestanden? Hoe gedroegen zich de pastoor, de koster en de vroedvrouw?

In het eerste deel van de lezing van de heer Janssen kwam de organisatie van dergelijke inspecties in de bisdommen Luik en Roermond aan de orde. Hoe verliep een visitatiereis en welke items kwamen bij het bezoek aan de orde? In het tweede deel ging hij in op de status van het bewaard gebleven bronmateriaal. Aan de hand van praktische voorbeelden – ook uit onze eigen omgeving – toonde hij overtuigend aan dat de visitatierapporten bijzonder rijke bronnen zijn.

De protocollen van visitaties van het oude bisdom Roermond zijn onlangs gerestaureerd en verfilmd. Sinds enkele maanden is de heer Janssen samen met oud-archivaris de heer Jamar bezig met de transcriptie en de vertaling van deze teksten, vooralsnog voor de parochies van het huidige bisdom Roermond. Het is de bedoeling dat deze transcripties en vertalingen over enkele jaren onder meer via het internet voor iedereen toegankelijk worden gemaakt. Iets om nu al verlangend naar uit te kijken!

Wim Moorman

30 december 2008: kleine excursie naar Het Museum van de Vrouw te Echt

Vanaf het parkeerterrein bij de Mèrthal vertrokken we tijdens de kerstvakantie met 19 personen naar de tentoonstelling Douw Douw Kiendje in Het Museum van de Vrouw in Echt. We werden ontvangen met koffie en echte Limburgse vlaai.

Het museum, onder leiding van mevrouw Annie Schreuders-Derks, verzamelt objecten welke te maken hebben met het leven van de vrouw in Limburg vanaf de negentiende eeuw tot op heden. De tentoonstelling die wij bezochten, behandelt de gebruiken die samenhangen met de geboorte en het doopsel vanaf ongeveer 1850 tot op heden. De levensloop, 'de trap des ouderdoms', is het basisverhaal van het Museum van de Vrouw. Douw Douw Kiendje is de titel van een eeuwenoud wiegeliedje. We zien hoe in de loop der tijden onder meer de babyuitzet werd samengesteld, wie wat hoorde te doen, et cetera. De taak en uitrusting van de verloskundige en de kraamverzorgster werden belicht en vervolgens werden kraamkamers uit de diverse standen in verschillende tijden tentoongesteld, waarin heel duidelijk de veranderende gewoontes en levensstijl naar voren kwamen.

Kleding, verzorging van de baby, kinderwagens, speelgoed, bijgeloof, geneesmiddeltjes, kraamcadeautjes enzovoort kwamen aan bod. Verder was er een afdeling met voorwerpen en gebruiken rond het doopsel en de Eerste Heilige Communie.

De zeer deskundige gids en conservator van het museum leidde ons door de tentoonstelling en vertelde heel veel wetenswaardigheden en eigen belevenissen over hetgeen we bezichtigden. Zoals de betekenis van het aloude gezelschapsspel ganzenbord dat de levensloop van de mens uitbeeldde. Het was een interessante en vooral ook een gezellige middag.

14 januari 2009: bezoek aan de Sint-Nicolaaskerk te Broekhuizen met een toelichting door de heer Hay Reintjes

Maar liefst 35 leden melden zich deze avond om 19.30 uur om naar de inleiding van de heer Hay Reintjes uit Broekhuizen te komen luisteren. Op een enthousiaste wijze vertelt hij over de geschiedenis van de parochiekerk van Broekhuizen.

De parochie Sint-Nicolaas te Broekhuizen bestaat vanaf 1484. Door toedoen van kasteelheer Reinier van Broekhuizen werd van de kapel in Broekhuizen een parochiekerk gemaakt en scheidde Broekhuizen zich af van de parochie Broekhuizenvorst. Van de stichtingsakte bestaat een kopie uit 1521. Ook schenkt de heer Reintjes aandacht aan het kasteel van Broekhuizen. Wie waren de eigenaren en hoe verging het het kasteel tijdens de Tweede Wereldoorlog? Niet goed; het werd volledig verwoest. Aan de hand van enige foto's kon men zich nog een idee vormen.

In 1862 brandde het interieur van de kerk totaal uit. Het was onder pastoor Van de Brand (een passende naam), dat pelgrims uit Budel teveel kaarsen ontstaken op weg naar Kevelaer. Op 23 november 1944 werd de kerk door de terugtrekkende Duitsers opgeblazen en bleef er slechts een ruïne over. Bij de opbouw na de oorlog werd de kerk 6 meter langer gemaakt en verdwenen de middengang, de zijaltaren en de preekstoel.

De doopvont in de kerk dateert van rond 1400 terwijl diverse houten beelden omstreeks 1500 zijn vervaardigd, zoals het beeld van de heilige Anthoniusabt en van de heilige Petrus. Enkele beelden zijn van rond 1700 en een zestal beelden van rond 1900 komen uit het atelier van Cuijpers uit Roermond. Alle beelden zijn van hout. Tijdens de rondgang werd de vraag waarom het kindje op de arm van Onze Lieve Vrouw van links naar rechts werd verplaatst ook opgelost.

Speciaal voor deze gelegenheid had de heer Reintjes nog enige pronkstukken uit de kluis gehaald om deze aan de belangstellenden te tonen, zoals een klein beeldje van Sint-Anna en een vergulde monstrans. De drie gebrandschilderde ramen bij het priesterkoor zijn van Hub Levigne. Helaas zijn die nu niet goed te bekijken. Tijdens de avondwandeling op 1 juli zullen we hier aandacht aan schenken en ook aan het exterieur van de kerk.

In 1997-98 werd de kerk gerenoveerd en het interieur aangepast. Het kerkje maakt nu een gave indruk, een mooi geheel waar de parochie trots op kan zijn. Om 21.00 uur sluit de voorzitter de bijeenkomst, uiteraard onder dankzegging aan de inleider. Een geslaagd experiment.

Jan Vissers

28 januari 2009: lezing 'Het Land van Kleef' door de heer Van Heugten uit Duiven

'Een lichtvoetige tocht door de geschiedenis, kunst en cultuur van het land aan de Duitse Nederrijn', zo luidde de ondertitel van de lezing van de heer Van Heugten. Daarmee was geen woord te veel gezegd. In een vlot tempo wandelde de spreker min of meer chronologisch door de rijke geschiedenis van het Kleefse land. Zijn bijzondere aandacht ging daarbij uit naar uitingen op het gebied van kunst en cultuur. Ondanks tal van oorlogen is daar betrekkelijk veel van bewaard gebleven, zo bleek uit de vele afbeeldingen die de heer Van Heugten de circa zestig aanwezigen voorschotelde. Ongetwijfeld zal een deel van hen de lezing aangrijpen voor een (hernieuwde) kennismaking met het Land van Kleef. Bezien in het licht van de historie is het eigenlijk vreemd dat de kennis over het gebied van de Duitse Nederrijn opgefrist moet worden, want het Land van Kleef is één van de gebieden in Duitsland, die altijd een bijzondere band heeft gehad met de Lage Landen. De geschiedenis die het doormaakte valt voor een groot gedeelte samen met die van Oost-Nederland. Het politiek en economisch hoogtepunt lag in de vijftiende en zestiende eeuw toen er intensieve contacten waren tussen Kleef en het Huis van Bourgondië. Dit liet vooral sporen na in de rijke schilder- en beeldhouwkunst waarin de invloed van de Zuidelijke Nederlanden merkbaar is.

Kalkar was in de periode 1450-1550 het centrum van een Nederrijnse beeldhouwkunst op Europees niveau, waarmee de namen van onder andere Arnt van Kalkar of Zwolle, Henrik Douwerman en Dries Holthuys verbonden zijn. Wezel ontwikkelde zich tot een meer regionaal centrum van schilderkunst met contacten naar Haarlem en Brussel. Een tweede periode met sterke culturele betrekkingen met West-Nederland was de tweede helft van de zeventiende eeuw. De gerestaureerde parken en tuinen in en om Kleef getuigen daarvan. De sterkste band vormde ongetwijfeld de taal. Tot diep in de negentiende eeuw was het Land van Kleef Nederlandstalig. Ook nu nog is het dialect van deze streek doorspekt met Nederlandse woorden, begrippen en zinswendingen.

Het zou te ver voeren om hier verder in detail in te gaan op alles wat op deze boeiende avond aan de orde kwam. Veel is trouwens terug te lezen in een artikel van de heer Van Heugten in de nieuwsbrief van juli-augustus 2006 van de Orde van den Prince, die ook op internet is te vinden: <http://www.ovdp.net/Algemeen/Nieuwsbrief/documenten/25-6.pdf>

Wim Moorman

HET LGOG BLIKT TERUG

LGOG Kring Ter Horst voor de gemeentes Horst aan de Maas en Seve-num bestond op 1 januari 2009 precies vijfendertig jaar. Op initiatief van het provinciale LGOG, dat opgericht werd op 21 juni 1863, werd ook in Horst in 1974 een eigen kring opgericht. Een eerste aanzet tot het oprichten van een historische vereniging werd gegeven tijdens een vergadering op woensdag 28 juni 1972 in hotel Cox op het Wilhelminaplein onder leiding van een stuurgroep met als voorzitter pater J. Herraets. Ondertussen werd ook in Maastricht geïnformeerd om te komen tot een plaatselijke kring in Horst. Zonder dat de kring al was opgericht werd toch al op 10 december 1972 een lezing met dia's georganiseerd, te houden door de heer A.H. Salden. Als onderwerp was gekozen: "Burgerlijke baksteenbouw in Opper-Gelre". In het jaar 1973 was de werkgroep zeer actief. Men zocht naar vergaderruimte en ook besprak men om te komen tot een "Oudheidkamer". Hierover werd gesproken met vertegenwoordigers van de gemeente en de kerk. Tevens werd, na veel overleg, aansluiting gezocht bij het LGOG in Maastricht. Op 7 november 1973 werd door de vergadering van de Kring- en Sectiebesturen van het LGOG goedkeuring gegeven tot het oprichten van een kring in Horst per 1 januari 1974. Als eerste voorzitter werd de heer Piet Hoebbers benoemd. Hij bleef voorzitter tot 1986 toen werd hij opgevolgd door de heer Ludwig Greweldinger. Als eerste groot wapenfeit kan genoemd worden het houden van een tentoonstelling over De Meester van Elsloo in het nieuwe gemeentehuis. Hier werd veel tijd in gestoken. Op 28 december 1973 viel ook het principebesluit tot oprichting van een Stichting Oudheidkamer.

De heer Greweldinger werd in maart 1993 als voorzitter opgevolgd door de heer Jos Schatorjé, de huidige directeur van het Limburgs Museum in Venlo. In maart 2002 nam de huidige voorzitter, Marcel van den Munckhof, het stokje over van de heer Schatorjé. Hij is de vierde voorzitter in 35 jaar. Dat betekent een gemiddelde van meer dan acht jaar.

Een jubileum is altijd een moment om terug te kijken. Dat willen wij in de loop van 2009 ook graag voor u doen. In overleg met de redactie van De Echo en 't Klökske is afgesproken om in de loop van het kalenderjaar regelmatig artikelen in beide bladen te laten verschijnen die te maken hebben met het verleden van beide gemeentes. Dit kunnen zijn artikelen over het verre verleden, maar ook over het recente verleden, bijvoorbeeld de Tweede Wereldoorlog. De redactie zal putten uit haar eigen

bronnen zoals daar zijn de "INFO's", het lijfblad van het LGOG, maar ook uit bronnen waarin het verleden van beide gemeentes vermeld staat. Steeds zal zijn aangegeven waar een en ander te vinden is zodat u zelf naar nog meer informatie kunt zoeken. Ook kunnen in deze reeks artikelen verschijnen, aangeleverd door deskundigen die op verzoek verhalen schreven. Ook kunnen mensen geïnterviewd worden over het verleden dat zij nog meegemaakt hebben. Indien u suggesties heeft kunt u zich altijd wenden tot de secretaris van het LGOG, dhr. Jan Vissers, tel. 077-3984140, die de artikelen over Horst zal verzorgen of mevr. Mien Seuren, tel. 077-4671443, die voor de artikelen over Sevenum zorgt. Ook kunt u reageren via ons e-mailadres: lgog@lgogterhorst.nl

Jan Vissers en Mien Seuren

Blik terug

OPMERKELIJKE ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN BIJ KASTEEL TER HORST

Inleiding

In september 2008 zijn door de gemeente Horst aan de Maas graafwerkzaamheden verricht bij de ruïne van kasteel Ter Horst. De werkzaamheden bestonden uit het maken van een verbinding tussen de noordwesthoek van de huidige kasteelgracht en de Molenbeek, die ter hoogte van de kasteelruïne pal ten oosten van de A73 stroomt. De verbinding bestond uit een duiker. Deze verbinding is een aanvulling op een reeds bestaande verbinding tussen de Molenbeek en de kasteelgracht, die ter hoogte van de zuidwesthoek van de kasteelgracht ligt (figuur 1). Doordat de Molenbeek nu op twee plaatsen verbonden is met de kasteelgracht, kan het water door de gracht stromen. Hierdoor wordt algen groei in de gracht en het dichtgroeien van de gracht met riet en andere waterplanten voorkomen. Hoewel men er logischerwijs van uit kon gaan dat men zo dicht bij de kasteelruïne archeologische resten zou kunnen aantreffen, zijn geen maatregelen genomen om een gedegen onderzoek mogelijk te maken.

Figuur 1. Ligging van de kasteelruïne en haar directe omgeving

Het onderzoek

Al snel nadat de werkzaamheden waren gestart, werden resten van mergelstenen en enkele bakstenen poeren gevonden door de heer T. Geurts. Ook deze vondsten waren voor de gemeente geen aanleiding om een gedegen onderzoek mogelijk te maken. In plaats daarvan werd de kans gegeven om in het weekend van 6 september archeologische waarnemingen te doen in het deel van de sleuf dat tussen de kasteelgracht en de verharde weg naar de Kasteelboerderij ligt. De afmetingen hiervan waren circa 25 x 4 meter (figuur 1). Hier was een vlak niveau in het zand aangelegd voor de graafwerkzaamheden op een diepte van circa 100 centimeter beneden het maaiveld. In het weekend van 6 september is dat vlak door de heren C. Hoeijmakers, T. Geurts en X. van Dijk handmatig opgeschaafd en getekend. Sporen zijn genummerd en tevens is het noordprofiel van dit deel van de sleuf getekend. Aangetroffen vondsten zijn ingemeten en (waar mogelijk per spoor) verzameld. De week erna is de sleuf op diepte gebracht om de duiker hier aan te leggen en is tevens de verharde weg naar de kasteelboerderij verwijderd om de duiker in de richting van de Groote Molenbeek te verlengen. Omdat verder geen maatregelen zijn genomen tot het doen van waarnemingen, is in de avonden van de week van 9 tot 14 september het noordprofiel van dit deel van de sleuf getekend (circa 6 meter lang). Het aardewerk is gedetermineerd door de heer J. Schotten, archeoloog (specialist Middeleeuwen).

De resultaten

In het vlak zijn ongeveer tien sporen aangetroffen die voornamelijk uit lagen vermengde grond bestaan. Op enkele plekken zijn bakstenen poeren aangetroffen van circa 50 x 50 en 40 centimeter hoog. Los verspreid lagen enkele mergelstenen, maar duidelijke mergelstenen muurresten zijn niet aangetroffen. Pas tijdens de aanleg van het profiel werd duidelijker wat precies was aangetroffen.

Direct oostelijk van de verharde weg naar de kasteelboerderij bevindt zich een zeer humeuze, donkerbruine laag. Dit is de oude oever van de Molenbeek, wat aansluit bij de geomorfologische kaart van dit gebied. Hierop staat het aangegeven als een relatief laaggelegen beekdalbodem, waar echter geen veen heeft plaatsgevonden. Volgens de bodemkaart is er sprake van beekeerdgronden, die zijn ontstaan doordat in het natte beekdal organisch materiaal slecht wordt afgebroken. Daardoor ontstaat een sterk humeuze bodemlaag, maar de omstandigheden zijn niet zó nat dat veenvorming plaatsvindt.

In deze oude oever zijn enkele scherven van een kogelpot gevonden, die in de tiende eeuw of in de eerste helft van de elfde eeuw moeten worden gedateerd. Deze scherven maken ongetwijfeld deel uit van een nederzetting of een enkele boerderij, die niet ver van deze plek gelegen zal hebben.

Oostelijk van de oude oever is een opgeworpen wal van wit zand aangetroffen. Voor zover kon worden bepaald, liep deze wal parallel aan de Groote Molenbeek. Het is onduidelijk waar deze wal voor diende. Mogelijk is het een dijk of een houtwal, hoewel hier kanttekeningen bij te plaatsen zijn. Normaliter worden houtwallen alleen op de hoge, droge zandgronden aangelegd om (akker-) percelen te begrenzen; ze zijn vrijwel onbekend uit beekdalen. Een dijk lijkt echter ook niet aannemelijk: de wal is slechts circa 50 centimeter hoog en 2,5 meter breed en bestaat uit leemarm zand. De 'dam' is daardoor erg gevoelig voor erosie en zou bij hoogwater van de Molenbeek al snel wegspoelen. Dat de wal een defensieve functie had, is ook niet aannemelijk. Die zou namelijk een zeer ideale strook vormen voor vijandige troepen. Die zouden zich er gemakkelijk achter kunnen verschuilen tijdens een belegering en lagen dan niet in het schootsveld van de verdedigers. De functie mag dan niet geheel duidelijk zijn, het lijkt er sterk op dat deze wal te maken heeft met de eerste fase van bewoning op de plek van het huidige kasteel. Door latere ophoging met materiaal uit de huidige kasteelgracht is deze wal geheel bewaard gebleven. Oostelijk van de wal, dus aan de kasteelkant, is een diepe, brede gracht aangetroffen. Deze oude, gedempte kasteelgracht lijkt door te lopen tot aan de huidige gracht. De breedte van deze gracht in het profiel is minimaal ruim 12 meter en zij was circa 1,2 meter diep. De breedte ervan is niet exact bekend, omdat de sleuf te smal was om duidelijkheid te krijgen onder de hoek waaronder zij is aangesneden. Toch moet het een gracht van formaat zijn geweest.

In de bescheiden profielsleuf door de grachtvulling zijn leuke vondsten gedaan, zoals een deel van een schapenschaar, spijkers, bakstenen, (dak-)leien en allerhande aardewerk. Diverse vondsten bevestigen dat de bewoners van het kasteel welgesteld waren: er zijn groen geglazuurde vloerplavuizen (maten van 10,5 x 10,5 en 17,5 x 17,5 centimeter) en diverse oesters gevonden. De laatste komen van nature niet voor in de Molenbeek of een kasteelgracht! De vondsten wijzen op een datering tussen 1500 en 1550. In deze periode is de gracht dus gedempt, maar zij zal voor die tijd zijn aangelegd. In de grachtvulling is ook ouder aardewerk dan 1550 aangetroffen. Het gaat dan om enkele scherven van zogenaamd blauwgrijs aardewerk uit de elfde-dertiende eeuw. Die geven meer inzicht op de oudste bewoning op of rond de plek van het kasteel.

Waarschijnlijk heeft op de plek van het kasteel voor haar eerste vermelding (1326) al een gebouw gestaan. Toen enkele jaren geleden de voorburch is geconsolideerd, is haar noordprofiel getekend. Daaruit bleek dat er onder de ophogingslagen van de voorburch nog een deels intacte bodem aanwezig was. Dit was een zogenaamde podzolbodem, die alleen in gebieden ontstaat die op zijn minst redelijk goed ontwaterd zijn. Blijkbaar is de voorburch aangelegd op een zandkop in het drassige dal van de Groote Molenbeek.

Westelijk van de oude oever is een tweede, jongere gracht aangetroffen. Die had een breedte van circa 7 meter in het profiel en was bijna 2,0 meter diep. Toch is de breedte ervan niet exact bekend, omdat ook deze sleuf te smal was om duidelijkheid te krijgen onder de hoek waaronder zij is aangesneden. Toch zal ook dit een gracht van formaat zijn geweest. In deze grachtvulling zijn niet veel vondsten gedaan, maar de weinige resten wijzen erop dat deze gracht aan het einde van de zeventiende of in de achttiende eeuw is gedempt. De vulling bestond uit een dik pakket geel zand, wat erop wijst dat zij in één keer is gedempt en niet langzaam is dichtgeslibd.

Conclusies

Het weekendonderzoek bij de kasteelruïne heeft, ondanks het amateuristische karakter, enkele opvallende resultaten aan het licht gebracht. Juist tijdens werkzaamheden die verband houden met de waterhuishouding van het gebied, zijn twee onbekende, oude grachten van kasteel Ter Horst aangetroffen. Tussen de weg naar de kasteelboerderij en de huidige kasteelgracht heeft in de eerste helft van de zestiende eeuw een kasteelgracht gelegen. In de tweede helft van de zestiende eeuw – of daarna – is de gracht enkele meters verlegd in de richting van de Groote Molenbeek. Deze jongere gracht is circa 150 jaar later gedempt, rond het einde van de zeventiende of in de achttiende eeuw. Vermoedelijk is in deze periode de huidige kasteelgracht op de plek gekomen waar ze nu nog steeds ligt.

Uit de middeleeuwse vondsten die tijdens het onderzoek zijn gevonden, kan worden geconcludeerd dat in de directe omgeving al in de tiende of de eerste helft van de elfde eeuw bewoning is geweest. De meest dichtstbijzijnde plek hiervoor was de zandkop in het dal van de Molenbeek, op een afstand van circa 30 meter. Deze kop is relatief laag en klein geweest, aangezien hij niet op de geomorfologische en bodemkun-

dige kaart staat afgebeeld. Eenheden met een oppervlak van minder dan circa 1 hectare staan niet op deze kaarten afgebeeld vanwege schaalproblemen. De tweede dichtstbijzijnde locatie voor bewoning was aan de westzijde van het dal van de Groote Molenbeek, minimaal 250 meter westelijker. Hoewel op de kasteelruïne zelf geen middeleeuwse resten zijn gevonden, mag uit dit onderzoek voorzichtig worden geconcludeerd dat op de zandkop in het dal van de Molenbeek vóór de bouw van de vijfhoekige toren (circa 1300) al bewoning was. Die zou terug gaan tot de dertiende eeuw en mogelijk zelfs tot de tiende eeuw. Daarmee zou de bewoning van dit deel van Horst enkele eeuwen vroeger liggen dan tot nu toe bekend was. Uit reeds eerder uitgevoerd onderzoek bleek dat het kasteel op een zandkop in het dal van de Groote Molenbeek is gebouwd. In elk geval vanuit militair oogpunt een zeer geschikte locatie.

Het is interessant te speculeren over de aard van de oudste bewoning op de zandkop (landbouwkundig of toch militair?), evenals de betekenis van deze vondsten voor de ontstaansgeschiedenis van dit deel van Horst en van Limburg in het algemeen. Vroeg-middeleeuwse vondsten zijn namelijk zeldzaam in dit deel van Limburg, met name buiten het Maasdal. Dit wordt echter in een ander artikel uit de doeken gedaan.

X.C.C. van Dijk

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK IN MELDERSLO: VESTIGING EERSTE BOEREN ROND 1300 AAN ONTGINNINGSVELDEN EIKELENBOS EN LOCHT

Bureau onderzoek en huis-aan-huis inventarisatie

In de jaren 2007-2008 heeft in het kerkdorp Melderslo een archeologisch onderzoek plaatsgevonden op verzoek van de Stichting Geschiedenis Melderslo. Hierbij zijn alle bronnen over datgene wat in Melderslo op of in de grond gevonden is goed tegen het licht gehouden. Bij dit onderzoek is geen gravend archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd door archeologiestudente Rinie van der Heijden van de Universiteit Leiden. Zij heeft gekeken naar de geregistreerde meldingen in dé Nederlandse archeologische vondstendatabase (Archeologisch Informatie Systeem, Archis2), de vondsten die aanwezig zijn in het archief van Stichting Geschiedenis Melderslo, de veldverkenningvondsten van amateur-archeoloog Jan Driessens (1929-2002) uit Venray-Heide, de veldverkenningvondsten van archeoloog Xavier van Dijk uit Horst, de vondsten die, in het kader van archeologische vooronderzoeken, door archeologische bureaus zijn opgegraven en alle "verhalen" die Rinie optekende bij huis-aan-huis bezoeken. In totaal heeft Rinie in Melderslo bij 180 (van de ongeveer 725, dit is 25%) huizen aangebeld met de vraag "Heeft u hier 'oude spullen' gevonden op of in de grond?" De huizen waar werd aangebeld bevinden zich voornamelijk in het gebied buiten de bebouwde kom van Melderslo. Deels werd ook bij mensen in het dorp zelf aangebeld omdat een deel van de bebouwde kom in en aan de ontginningsvelden Meldersveld en Lochtsveld ligt.

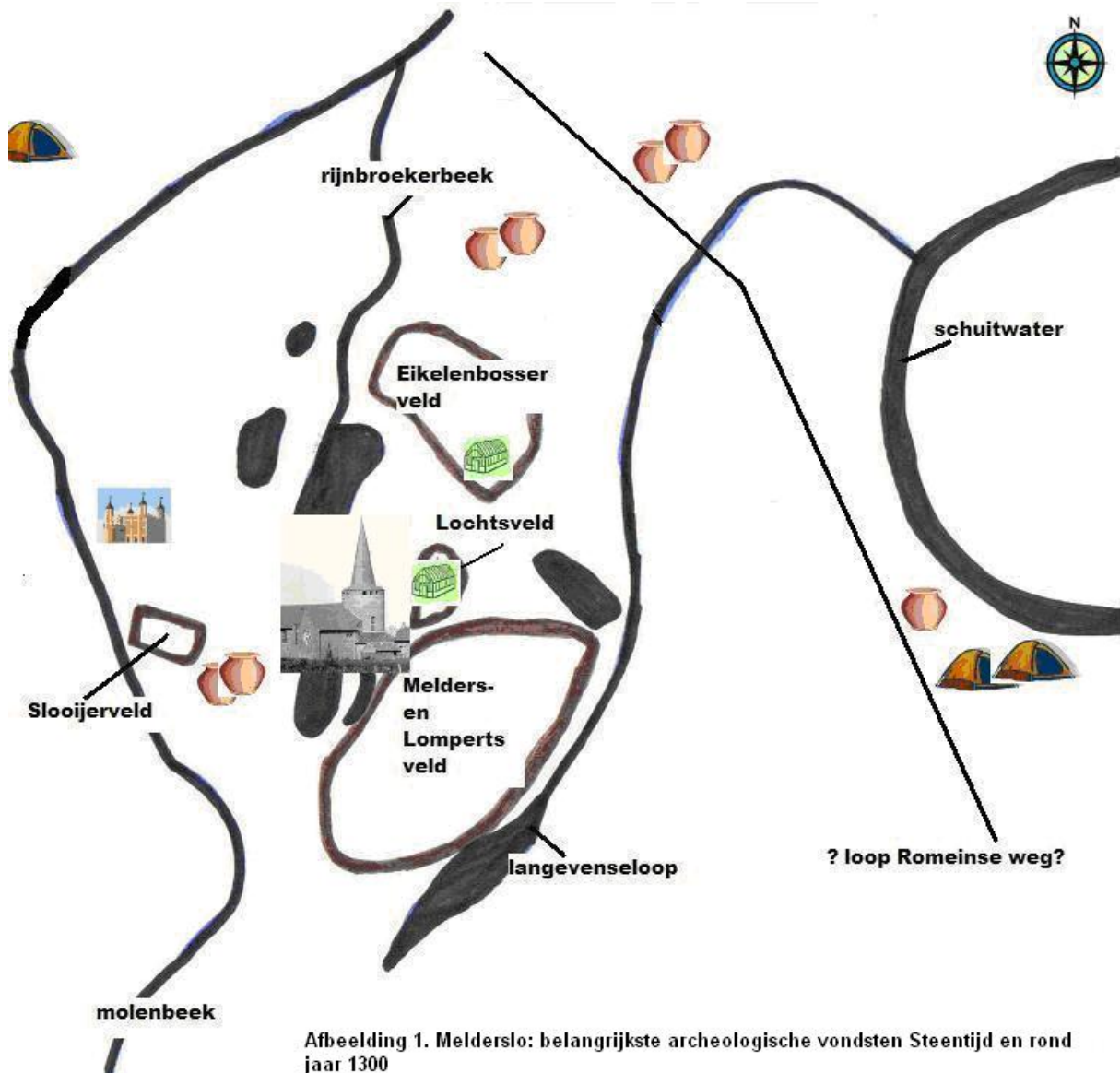
De herkomst van de naam 'Melderslo' is onzeker. Mogelijk is de betekenis milde plaats in bos. Hierbij wordt melder afgeleid van het Germaanse mildreda en lo van open plaats in een bos. Het dorp Melderslo is in de Middeleeuwen ontstaan uit drie ontginningsvelden in een bos: Meldersveld, Lochtsveld en Eikelenbosserveld. Het gebied dat nu het huidige kerkdorp Melderslo vormt is al eeuwenlang bewoond. De bebouwing bestond aanvankelijk uit tientallen verspreid liggende boerderijen rond de ontginningsvelden. Pas in de twintigste eeuw groeide Melderslo uit tot een dorp. De oudst bekende schriftelijke vermelding van menselijke bewoning dateert uit 1394. In deze bron wordt gesproken over het Meldersloervelde. Het archeologische onderzoek wijst uit dat de feitelijke bewoning een paar eeuwen ouder is: aan het ontginningsveld Eikelenbos en de Locht zijn vondsten aangetroffen uit circa 1300.

Huis-aan-huis inventarisatie: oogst van 96 meldingen

Wat zijn de resultaten van het onderzoek? Het heeft in totaal 364 meldingen opgeleverd. Via bureauonderzoek zijn 254 (70%) meldingen aan het licht gekomen. Via huis-aan-huis bezoek 96 (26%) meldingen. Veertien (4%) meldingen waren zowel bekend in de geschreven bronnen als bij de inwoners van Melderslo. Deze aantallen geven aan dat de meeste vondsten vóór dit onderzoek al ergens gemeld en beschreven zijn. Toch is de oogst van 96 meldingen door huis-aan-huis bezoek zeker de moeite waard geweest. Van de 364 meldingen blijken 51 (14%) meldingen bekend te zijn in Archis2 en 14 (4%) bij andere officiële organen (Rijks Oudheidkundige Bodemdienst of Computer Applications and quantitative methods in Archeology). Dit betekent dat in totaal 299 (82%) meldingen officieel niet bekend waren.

Beeld op verleden scherper

Heeft het archeologisch onderzoek ons beeld van het verleden gewijzigd? Ja, het heeft ons beeld van de menselijke ontginnings- en bewoningsgeschiedenis van Melderslo aanmerkelijk scherper gemaakt. Een jachtkamp op de stroomoever aan de andere kant, vanuit Melderslo gezien, van de Molenbeek en een jachtkamp aan het Schuitwater in de Steentijd (voor 2000 voor Chr). In de Brons- en IJzertijd (2000-12 voor Chr) hebben mensen gewoond aan het Schuitwater. Tot op heden zijn van deze mensen alleen hun doden in de bodem aangetroffen. De vondst van circa tien urnen doet vermoeden dat ook op de Konijnswarande mensen gewoond hebben. Uit de Romeinse tijd (12 voor Chr - 450 na Chr) en de Vroege Middeleeuwen (450-1000 na Christus) zijn geen bewijzen van menselijke bewoning gevonden. Mogelijk heeft de oude Romeinse verbindingsweg over de huidige Meerlose baan gelopen. Er zijn vondsten die deze hypothese ondersteunen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dat inderdaad het geval was. Waarschijnlijk was de bewoning in Melderslo in de Middeleeuwen gekoppeld aan de vestiging van mensen in het gehucht Berkel (het latere dorp Horst) en het kasteel Ter Horst. Aan het ontginningsveld Eikelenbos en het Lochtsveld zijn vondsten aangetroffen daterend uit circa 1300, de periode van de Late Middeleeuwen (1000-1500 na Chr). De vondsten daarna kunnen vrijwel allemaal gekoppeld worden aan de tientallen boerderijen rond de ontginningsvelden. De Tweede Wereldoorlog (1940-1945) heeft ook de nodige vondsten opgeleverd. In afbeelding 1 zijn de voornaamste conclusies van het archeologische onderzoek, van Steentijd tot circa 1300, schematisch in beeld gebracht in relatie met de loop van de beken en de ontginningsvelden.

- Jachtkamp
- Urn/ urnen
- Kasteel ter Horst
- Bewoning rond 1300
- Dorpskern Melderslo

Voor meer details van wat precies waar gevonden is verwijs ik naar www.geschiedenismelderslo.nl. Daar staat ook hoe de conclusies tot stand gekomen zijn. U vindt de scriptie van Rinie met alle kaarten en de gehele vondstendatabase digitaal. Spectaculaire vondsten zijn er in Melderslo niet boven water gekomen. Desalniettemin een paar bijzonderheden.

Bijzonderheden

De oudste melding komt uit 1879, toen werden drie urnen onder "heuvels" gevonden vlakbij de Meerlose baan. De meest recente melding komt uit januari 2009, toen werden scherven gevonden uit circa 1300 op het Lochtsveld. Er zijn veel vondsten boven tafel gekomen bij boerderij De Weij. Met zekerheid vanaf 1200, wellicht nog veel ouder. Er zijn namelijk onbewerkte en halfproducten van vuursteen gevonden. In totaal zijn er in Melderslo 12 stenen bijlen, 5 pijlpunten en 4 klingen in beeld gekomen uit de Prehistorie (ouder dan 12 voor Chr). Volgens de overlevering zouden er in Melderslo drie verschillende "schatten" begraven liggen. Deze zouden tussen 1900 en 1940 in de grond gestopt zijn. De meest belangrijke archeologische vindplaats in Melderslo bevindt zich op de Konijnswarande. Hier zijn in totaal circa 10 urnen gevonden. Deze urnen zijn gevonden tussen 1943 en 1946 op minstens drie verschillende momenten. Het huis-aan-huis bezoek heeft duidelijk gemaakt welke kinderen destijds (afbeelding 2) aanwezig waren bij de vondsten. Inmiddels heeft een nader gesprek met drie van de vijf heren plaatsgevonden om, na meer dan zestig jaar, nog zoveel mogelijk aanvullende details boven tafel te krijgen.

Een meer dan ergerlijk geval van barbarisme

Reeds vele jaren voor Christus leefden er volksstammen in de onmiddellijke omgeving van Horst

Tijdens de Duitse bezetting in 1942 werd alhier op de Konijnswaranda, aan de rand van de z.g. „moelbèrenbos“, bij 't opgraven van boomstronken bij toeval een urn gevonden. Arbeiders stieten deze zeer fraai urn, waarin zich nog de verkoolde en half-verbrande resten van menselijke beenderen bevonden, bij het uitgraven helaas met de schop stuk.

Wie beschrijft echter onze niet geringe ergernis, als wij een dezer dagen, meer bij toeval, deze plaats bezoeken en de verwoestingen zien, die daar hebben plaats gevonden.

Het gehele terrein is doorgraven, overal zijn gaten en greppels. Op plaatsen waar we toendertijd veronderstelden dat zich nog urnen konden bevinden, treffen we nu grote kuilen aan. Het is een groot geluk dat op een gedeelte van het terrein nog bomen staan, anders was dat gedeelte ook nog ten

Belangrijke ontdekking van een Urneveld, dat door vernielzucht en ondeskundigheid voor 'n groot gedeelte is verwoest.

prooi gevallen aan de vernielzucht. Wij hopen dat de overheid hier met kracht zal ingrijpen, opdat door vernielzucht en ondeskundigheid hier niet iets verloren zal gaan dat ons wat meer zal openbaren uit de praehistorie van Horst. Laat een ieder mee werken, dat dit terrein blijft zoals het is en laten wij allen zoveel mogelijk tegengaan dat dit terrein door ondeskundigen wordt „onderzocht“.

Afbeelding 2. Dagblad Noord-Limburg op 6/10/1945 over gevonden urnen op Konijnswarande

Tot zover een korte samenvatting van het archeologisch onderzoek in Melderslo. En was het allemaal de moeite waard? Ja, door noeste arbeid is voor het onderzoeksgebied een nulstand bereikt met betrekking tot dat wat er op of in de grond gevonden is. Zijn we nu klaar? Nee, er ligt nog een lijst met 25 losse eindjes, van vondsten die de moeite waard zijn om nader uitgezocht te worden. Ook in de toekomst zullen ongetwijfeld nog nieuwe meldingen boven tafel komen. Deze zullen dan ook opgenomen worden in de vondstendatabase. Indien mogelijk ook voorzien van foto's. Kan ik wat fysieke vondsten zien? Ja, in de zomer van 2009 staat in Melderslo een tentoonstelling gepland van de archeologisch vondsten.

Jörgen Dinnissen
e-mail: info@geschiedenismelderslo.nl
web: www.geschiedenismelderslo.nl

NIEUWE PUBLICATIES

'Dis Overquartiers van Ruremunde'. Uitgave van vereniging Overkwartier van Gelre. Verschenen 31 oktober 2008. Geïllustreerd, 320 pagina's. ISBN 978-90-77579-30-5. Prijs 15 euro. Verzendkosten: 8 euro per boek. Na telefonische afspraak is ook afhalen mogelijk: 077-4722068. Betaling door overmaking op rekening 141986964 t.n.v. Overkwartier van Gelre onder vermelding van 'Jubileumboek 2008'. Zie ook www.overkwartiervangelre.nl

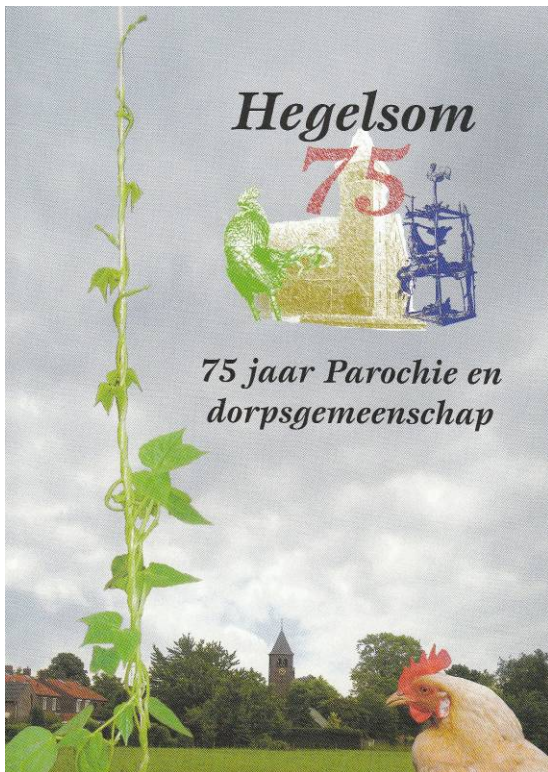

In het jaar 2008 heeft de historische en genealogische vereniging Overkwartier van Gelre haar vijfjarig bestaan gevierd. Dit is gevierd met de uitgave van een jubileumboek van 320 pagina's. Het boek bevat artikelen van diverse, zowel Duitstalige als Nederlandstalige auteurs. De onderwerpen hebben allemaal betrekking op het Overkwartier van Gelre en bestrijken een periode van de Late Middeleeuwen tot in de vorige eeuw. In het boek komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod: de eerste Venlose stadsschrijvers; het Maaslandse adellijke geslacht van Holtmoelen; de heksenvervolgingen begin zeventiende eeuw in Roermond, Straelen en Venlo; het adellijke geslacht Van Aefferden; het Overkwartier in cartografische weergaven vanaf de zeventiende eeuw tot eind achttiende eeuw; dopen en huwelijken van vreemden in Venlo gedurende de roerige jaren 1636 tot 1639; het Wachtendonkse patriciërs-geslacht Poell in Venlo; een achttiende-eeuwse correspondentie van een eenvoudige familie en de geschiedenis van de bedevaartskramen te Kavelaer.

Het boek is voorzien van een harde omslag en prachtig geïllustreerd. Er is voor een goed lettertype gekozen waardoor de verhalen zich prima laten lezen. De verhalen zijn goed onderbouwd en vlot geschreven. Bestlist de moeite waard!

Peter Jakobs

Hay Arts, Stef Dekker, Pieter Draak, Jan Kurver en Ger Wage-
mans [samenstelling en redactie], *Hegelsom 1933-2008. 75 jaar
parochie en dorpsgemeenschap*. Verschenen september 2008.
Geïllustreerd, 112 pagina's. Prijs 5 euro. Tegen contante beta-
ling tussen 18.00 en 19.00 uur af te halen bij Hay Arts, Reysen-
beckstraat 35, 5963 AH Hegelsom (tel. 077-3983774). Zie ook
www.tuuteopstok.nl

In 2008 was het 75 jaar geleden dat de parochie Hegelsom werd gesticht. Dit heuglijke feit vormde de aanleiding voor een reeks van festiviteiten, waarvan het zwaartepunt lag in het weekend van 12, 13 en 14 september. Toen werd ook deze jubileumpublica-
tie gepresenteerd. Voornaamste en omvangrijkste onderdeel daarvan is het 'Tijdschema van bijzondere ge-
beurtenissen en de oprichting van de diverse verenigingen en organisaties in Hegelsom tussen 1933 en 2008'. Dit heeft het karakter van een kroniek. Veelal kort en bondig staan de sa-
menstellers stil bij de hoogte- en diep-
tepunten die Hegelsom in de 75 jaar van zijn bestaan heeft gekend. Voor

de geschiedenis van de verenigingen en organisaties – die in dit onder-
deel van het boek is verweven – is doorgaans wat meer plaats inge-
ruimd. Ook de kerkelijke historie komt ruimschoots aan bod.

Een apart deel van het aantrekkelijk vormgegeven boek is gewijd aan de
'Opkomst, groei en bloei van de Hegelsomse middenstand'. Historische
foto's, aangevuld met summiere feitelijke gegevens, brengen de nage-
noeg geheel uit Hegelsom verdwenen detailhandel weer tot leven.

Omdat de gebeurtenissen en ontwikkelingen niet of nauwelijks in een
breder kader worden geplaatst, is *Hegelsom 1933-2008, 75 jaar parochie
en dorpsgemeenschap* vooral interessant voor lezers die een band heb-
ben of hadden met het dorp. Elke (ex-)Hegelsommer zal er iets van zijn
gading in kunnen vinden; er is weinig dat onbesproken blijft. De talrijke
foto's vormen een toegevoegde waarde en dragen bij tot de nostalgische
gevoelens die dit boek ongetwijfeld bij veel betrokkenen op zal roepen.

Wim Moorman

Piet Lenssen [tekst en foto's], *Melders ommetje. Wandelroute met een historisch verhaal*. Uitgave van Stichting Geschiedenis Melderslo. Verschenen 21 september 2008. Geïllustreerd, 12 pagina's. Prijs 1 euro. Verkrijgbaar bij Museum De Locht en via www.geschiedenismelderslo.nl. Ook te downloaden op dit e-mail adres door achtereenvolgens te klikken op 'nieuwsbrief', 'nieuwsbrief gemist' en 'september 2008'.

Aan de inmiddels indrukwekkende hoeveelheid wandel- en fietsroutes in de gemeente Horst aan de Maas is in september van het afgelopen jaar een nieuwe wandelroute toegevoegd. Het Melders Ommetje heeft een lengte van 5,6 kilometer, maar verlenging tot 8 kilometer is ook mogelijk. Begin- en eindpunt is Museum De Locht. De route is gemarkeerd met groen-witte stickers op lantaarn- en routepalen, dus wandelen zonder routeboekje is op zich mogelijk. Toch valt dit niet aan te bevelen. Want wie zonder boekje op stap gaat, zal vast en zeker het een en ander missen. Niet dat er in en rond Melderslo nu zo heel veel spectaculairs te aanschouwen valt, maar ook het gewone kan bijzonder zijn. Aan bod komen onder meer enkele opmerkelijke gebouwen, het Vlasven, de Konijnswarande en – in het verlengde deel van de route – de ruïne van kasteel Ter Horst en de Eendenkooi. Het in fullcolour uitgegeven routeboekje bevat tevens een groot aantal foto's, een hedendaagse plattegrond en enkele fragmenten van historische kaarten.

Wandelroute

met een historisch verhaal

Lengte 5,6 km, met verlenging mogelijk tot 8 km

Wim Moorman

BESTUUR LGOG KRING TER HORST

Voorzitter: De heer drs. M.P.G.M. van den Munckhof
Harrie Driessenstraat 3, 5961 TT Horst. Telefoon (077) 398 1833
E-mail: vdmunckhofm@gmail.com

Vice-voorzitter: De heer drs. W.J. Moorman
Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606
E-mail: wim.moorman@hetnet.nl

Secretaris: De heer P.J.T. Vissers
Hertog Willemlaan 16, 5961 TK Horst. Telefoon (077) 398 4140
E-mail: dvissersgeurts@hetnet.nl

Penningmeester: De heer P. Jakobs
De Pelslap 7, 5961 LP Horst. Telefoon (077) 398 5242
E-mail: peter.jakobs@hetnet.nl

Lid: De heer drs. X.C.C. van Dijk
Berkelstraat 16, 5961 JL Horst. Telefoon (077) 465 4354
E-mail: x.van.dijk@raap.nl

Lid: De heer ing. P.J.M. Jakobs
Gastendonkstraat 15, 5961 JW Horst. Telefoon (077) 398 6873
E-mail: pieter@delocht.nl

Lid: Mevrouw W.J.G. Seuren-Keijsers
De Donckstraat 41, 5975 AB Sevenum. Telefoon (077) 467 1443
E-mail: pwa.seuren@home.nl

* Tot slot

Wist U dat het LGOG-gezinlidmaatschap slechts 8 euro kost? Het gezinlid is verder gewoon lid, maar de post ontvangt men slechts eenmaal per adres.

Opgave van een gewoon lid of een gezinlid is mogelijk op de website van het LGOG (www.lgog.nl) of door een briefkaartje te sturen aan LGOG, Postbus 83, 6200 AB Maastricht.

Kopij voor de volgende aflevering van INFO LGOG Kring Ter Horst (nummer 41, september 2009) kunt u inzenden tot 15 augustus 2009 naar het redactieadres: Meterikseweg 153, 5961 CV Horst. Telefoon (077) 398 1606. E-mail: wim.moorman@hetnet.nl

